

Frá ritstjóra

Kreppur hafa lengst af verið viðfangsefni hagfræðinga og hagsögufræðinga, enda kreppur sem slíkar efnahagslegar. Á undanförunum árum hefur þó færst í vöxt að aðrar greinar félagsvísindanna skoði kreppur enda hafa þær áhrif lang út fyrir efnahagslífið. Raunar má segja að kreppur nálgist að vera náttúruleg tilraun þar sem hraðar breytingar á aðstæðum skapa félagsvísindafólki tækifæri til að prófa vissar kenningar.

Í þessu hefti eru sex greinar eftir félagsfræðinga sem skoða einhverja hlið banka-hrunsins. Þessar greinar eru sýnishorn af framlagi félagsfræðinnar til rannsókna á afleiðingum hrunsins fremur en tæmandi yfirlit. Saman gefa þær ágætta mynd af fjölbreytni félagsfræðinnar og þeirri þekkingu sem hún hefur fram að færa á málefnum samtímans.

Í fyrstu greininni leitast Ingólfur V. Gíslason við að svara þeirri spurningu hvers vegna líkamlegt ofbeldi var ekki tíðara í búshaldabyltingunni en raun bar vitni. Eigindleg viðtöl við 13 lögreglumenn leiddu í ljós að þjálfun lögreglumanna, og þá sérstaklega af-persónugering þeirra, og stjórnun yfirmanna voru mikilvægir skýringarþættir. Lögregluþjónarnir höfðu aldrei á tilfinningunni að þeir væru að missa stjórn á aðstæðum auk þess sem þeir samsömuðu sig mótmælendum að einhverju leyti.

Hrunið var ekki eingöngu efnahagslegt heldur hrundi traust almennings til margra lykilstofnana í kjölfarið. Á þessu var ein athygliverð undantekning, en traust til lögreglu óx í kjölfar hrunsins. Tómas Bjarnason gerir grein fyrir þessari þróun í annarri grein þessa heftis. Tómas finnur vísbendingar um að mismunandi stofnanir hafi að einhverju leyti orðið fulltrúar mismunandi hagsmuna og viðhorfa sem urðu til eða komu fram í kjölfar hrunsins.

Guðbjörg Linda Rafnsdóttir, Ásta Snorradóttir og Hjördís Sigursteinsdóttir gera grein fyrir rannsóknum sínum á vinnufyrirkomulagi og líðan starfsfólks í kjölfar hrunsins. Í greininni er fjallað um tvo ólíka hópa, þ.e. starfsfólk fjármálafyrirtækja annarsvegar og fólk í umönnunarstörfum hinsvegar. Báðir hópar gengu í gegnum miklar breytingar á vinnustað í kjölfar hrunsins en þá varð umtalsverð aukning á vanlíðan, fjarvistum vegna veikinda og ýmiskonar samskiptavandamálum á vinnustað. Þessar afleiðingar hrunsins voru einkum áberandi á vinnustöðum sem urðu fyrir miklum niðurskurði eða umfangsmiklum skipulagsbreytingum.

Stefán Hrafn Jónsson rannsakar samband skorts og heilsu fyrir og eftir hrun. Hann finnur samvirkniáhrif milli huglægs og hlutlægs skorts á mat fólks á eigin heilsu. Samband skorts og heilsu breytist ekki yfir tíma en voru til staðar bæði á þenslutímanum í aðdraganda hrunsins og í kreppunni sem fylgdi í kjölfar þess.

Í kjölfar hrunsins var skorið mikið niður á ýmsum sviðum velferðarmála og félagsverndar. Fæðingarorlofið var ekki undanskilið þeim niðurskurði. Guðný Eydal og Ingólfur V. Gíslason gera grein fyrir þeim breytingum sem urðu á fæðingarorlofinu í kjölfar hrunsins. Árið 2013 framkvæmdu þau könnun á meðal foreldra sem eignuðust börn árið 2009. Meginþorri þátttakenda taldi kreppuna ekki hafa haft áhrif á tilhögun umönnunar barnsins.

Í síðustu grein heftisins fjallar Stefán Ólafsson um þróun lífskjara í kjölfar hrunsins. Niðurstaða hans er að endurreisn þjóðarbúsins hafi tekist nokkuð vel í samanburði við þær þjóðir sem lentu í svipað stóru efnahagsáfalli. Það má rekja til þess að Ísland fór blandaða leið niðurskurðar og skattahækkana þar sem megináhersla var lögð á að hlífa lágtekjuhópum.

Kolbeinn Stefánsson